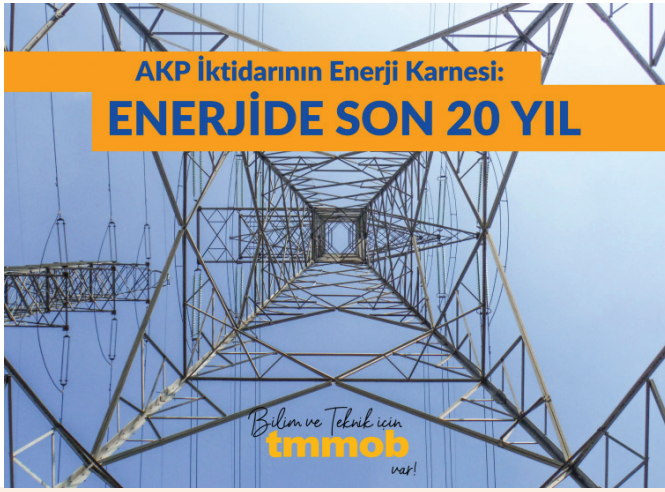

"AKP İKTİDARININ ENERJİ KARNESİ: ENERJİDE SON 20 YIL" RAPORU YAYIMLANDI

TMMOB Enerji Çalışma Grubu tarafından hazırlanan "AKP İktidarının Enerji Karnesi: ENERJİDE SON 20 YIL" raporu 5 Mayıs 2023 tarihinde yayımlandı.

Enerji ihtiyacının karşılanması ve enerji kaynaklarının kontrolü sorunu özellikle sanayi devriminden itibaren insanların gündelik yaşamının ve devletler arası ilişkilerin en önemli meselelerinden birisi haline gelmiştir.

Enerjiye ihtiyacımızın bu kadar büyükken, enerji kaynaklarına ulaşma imkanımızın bu denli sınırlı olduğu bir dünyada enerji politikalarının önemi çok daha artıyor. Bizler TMMOB olarak yıllardır enerjinin tüm yurttaşlarımız için ihtiyacı kadar, kaliteli, sürekli, düşük maliyetli ve sürdürülebilir biçimde sağlanabileceği enerji politikasının oluşturulması için çaba harcıyoruz.

TMMOB, enerjiyi kamusal bir hak olarak görmektedir. Tüm yurttaşlarımızın bu haktan eşit biçimde yararlanabilmesi için enerjinin erişilebilir ve nitelikli bir kamusal hizmet olarak sunulması gerekmektedir.

Bildiğiniz gibi enerji sektöründe üretim, iletim, dağıtım ve

tüketim faaliyetleri birbiriyle organik olarak bağlıdır. Dolayısıyla üretimden tüketime kadar her aşaması bütüncül olarak kamusal planlanma ile yönetilmelidir. Dışa bağımlılığın azaltılması, sürdürülebilirlik, yenilenebilirlik ve arz güvenliği ilkeleri bu kamusal planlamanın temelinde yer almalıdır.

Petrol, doğalgaz, kömür, hidrolik, jeotermal, rüzgâr, güneş, biyoyakıt vb. enerji sektörlerinde konunun uzmanları ve meslek örgütlerinin de katılımıyla hazırlanacak bütüncül strateji belgeleri ile geleceğimizi güvence altına alan bir enerji politikası ortaya çıkartılmalıdır. Bu enerji politikasının temelinde ise rant değil, kamusal fayda olmalıdır.

Görüldüğü gibi enerji alanında yapılması gerekenler ile hali hazırda yapılanlar arasında derin bir uçurum bulunuyor. 1980 sonrasında uygulanan neoliberal politikalar, enerjinin kamusal niteliğini görmezden gelerek bu alanı tümüyle piyasalaştırdı.

Cumhuriyet dönemi boyunca enerji alanında kurulan kamu yatırımları bölünerek özelleştirildi. Mevcut enerji şirketleri parça parça özelleştirilirken, kamusal kaynaklar da Yap-İşlet-Devret modeliyle özel sektörün talanına açıldı. Elektrik santralleri, madenler ve dağıtım şirketlerinin özelleştirilmesi sonucunda elektrik piyasası büyük oranda özel sektörün kontrolü altındadır. Enerji sektörünün özel şirketler elinde tekelleşmesi, enerji üretim ve dağıtımının tümüyle kâr-zarar hesabına indirgenmesi, ülkenin ortak geleceğini riske atmaktadır.

Elinizdeki bu rapor 20 yıllık iktidar dönemi boyunca AKP'nin enerji politikalarının izlediği seyri ve enerji sektöründe yaşanan gelişmeleri ele almaktadır. İçinde bulunduğumuz durumun tespiti ve önümüzdeki dönemin ihtiyaçlarının ortaya çıkartılması için oldukça önemli olan bu raporun hazırlanmasına katkı veren çalışma grubu üyelerine teşekkür ediyoruz.

Emin KORAMAZ

TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı

"AKP İKTİDARININ ENERJİ KARNESİ: ENERJİDE SON 20 YIL" RAPORU YAYIMLANDI

1. GİRİŞ

AKP iktidarı göreve geldiği günden itibaren neoliberal politikaların en sıkı savunucusu ve icracısı olmuştur. 21 yıla varan iktidarı boyunca neoliberalizmin devleti yeniden yapılandıran, kamuyu geriye çeken, özel sermayeye yeni alanlar açan, piyasayı öne çıkaran politikalarına kendisinden daha önce gelen partilerin hepsinden daha fazla uymuş ve uygulamıştır.

Kamu işletmelerinin ve hizmetlerinin yıpratılması ve etkisizleştirilmesi sonucunda ortaya çıkan boşlukta siyasal iktidarı ve kadrolarını pekiştirecek hareket alanları bulan AKP'nin uygulamaları Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile daha da ileriye gitmiş ve yasama ve yargıyı kontrol altına alan ve denetlenmeyen bir yürütme aygıtıyla yeni stratejik pozisyonlar yaratılmıştır. Bu dönemde kuralsızlık, hukuksuzluk, kişilere/sermaye gruplarına özel düzenlemeler son hızla sürmüştür. Sonuçta ortaya çıkan, neoliberalizmin piyasa bazlı reçetelerinin iyice yozlaşmış örnekleriyle dolu otokratik bir yönetim biçimidir.

Tam bir piyasa yandaşlığı içinde, kamu kurumlarını bölmek, küçültmek, özelleştirmek, işlevsizleştirmek, kapatmak gibi uygulamalarla kamu yönetimini zayıflatmak, güçsüzleştirmek için her yol ve yöntem denenmiştir:

- Plansızlık ve kuralsızlık temel bir ilke olmuş,
- Sık sık çıkarılan ve değişiklik yapılan torba yasalar ve düzenlemelerle, kamu yönetimi ve uygulayıcılar ileriye göremez hale getirilmiş,
- İslami sermaye gruplarına ve siyasi iktidara yakın şirketlere ve kişilere özel düzenlemeler yapılmış; ayrıcalıklar tanınmış,
- Rant odaklı uygulamalarla topluma/yurttaşlara ait kaynaklar yandaş kişi ve kuruluşlara transfer edilmiş,
- Diğer yatırımlarda olduğu gibi enerji yatırımlarında da doğal, çevresel ve kültürel değerler dikkate alınmamış; tarım arazilerine, ormanlara, meralara, ören yerlerine enerji tesisleri kurulmuş,
- Ülkenin doğalgaz, petrol ve ithal kömüre bağımlılığı

artmış, enerji hammaddeleri ithalatına ödenen tutar 100 milyar dolara yaklaşmış,

- Nükleer santral yatırımı konusunda, gerekli altyapı, düzenlemeler, yeterlilik, kurumsal yapı ve riskler dikkate alınmadan, siyasal nitelikli kararlarla Rusya Federasyonu'na Akkuyu'da bir nükleer santral ve bunun yanı sıra Akdeniz'de savaş gemilerinin gelebileceği bir liman ile radar tesisi sahibi olma olanağı sağlanmış,
- Rant uğruna çevresel ve kültürel değerler, insanların yaşam alanları geri dönülmeyecek şekilde tahrip edilmiş, yurttaşlara ve topluma ait olan yeraltı ve yerüstü kaynaklar yerli ve yabancı sermayeye peşkeş çekilmiş, Karadeniz'deki küçük HES'lerden İstanbul Kanalı gibi girişimde bulunulan "çılgın projelere" kadar, son depremlerin de gösterdiği üzere, uygulamalarda bilimsel ve teknik gerekliliklerin yok sayılması AKP döneminin olağan icraatları haline gelmiş,
- Çalışanların işyerlerinde iş güvenliği ve sağlık koşullarının uygunluğu gözetilmeden çağdışı şartlarda çalışmaya zorlanması nedeniyle iş kazalarının sayısı katlanmış, Soma ve Amasra'daki kömür madenlerinde toplu iş cinayetleri de AKP döneminde yaşanmıştır

2. ENERJİ SEKTÖRÜNDE ÖZELLEŞTİRMELER VE PİYASA UYGULAMALARI

AKP iktidarı döneminde enerji politikalarını belirleyen temel unsur enerji sektörünün neoliberal politikalar doğrultusunda yeniden yapılandırılması, özelleştirmeler, kamu varlıklarının satılması, piyasaların oluşturulması ve kamu hizmetlerinin özel sektöre devredilmesidir.

Kapitalist sistemin 1970'lerde girdiği kriz sonrasında, neoliberal politikalar ekonomik, toplumsal ve ideolojik yönleri ile yeni bir sermaye birikim modeli olarak gündeme gelmiştir. Neoliberal politikaların etkisini gösterdiği alanlardan biri de enerji sektörü olmuştur. Geçmişte kamu hizmeti olarak görülen faaliyetler özel sermaye tarafından ticari olarak işletilebilecek küçük alanlara ayrıştırılarak özelleştirilmelerinin öne açılmıştır.

Temelleri 1980'de 24 Ocak kararları ile atılan, 12 Eylül askeri rejiminde ve izleyen ANAP ve koalisyon hükümetleri dönemlerinde pekiştirilen bilinçli bir yapılanma ve kurgu ile 1980'lerin ortalarından itibaren, özellikle elektrik alanında 3096 sayılı Yasa ile başlayan çok sayıda düzenleme ile "Yap-İşlet-Devret", "Yap-İşlet", "İşletme Hakkı Devri" adı

altındaki al ya da öde koşullu sözleşmeler yapılmıştır. 20.02.2001 tarihinde Elektrik Piyasası Kanunu, 18.04.2001 tarihinde Doğalgaz Piyasası Kanunu yayınlanması ve bunlara paralel olarak Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu oluşturulmasıyla yeni bir aşamaya gelinmiştir. 2003 yılında Petrol Piyasası Kanunu, 2005 yılında LPG Piyasası Kanunu yayınlanmıştır.

Bu düzenlemelerin amacı genel olarak "Söz konusu alanların, siyasi otoriteden bağımsız, piyasanın gerekliliklerine göre işlemlerini sağlamak" olarak ifade edilmektedir. Bu uygulamalar ülkemizin ihtiyaçlarından değil, uluslararası sermayenin çıkarları doğrultusunda geliştirilen politikaların Dünya Bankası, IMF gibi kuruluşlar aracılığıyla uygulamaya sokulmasından kaynaklanmıştır.

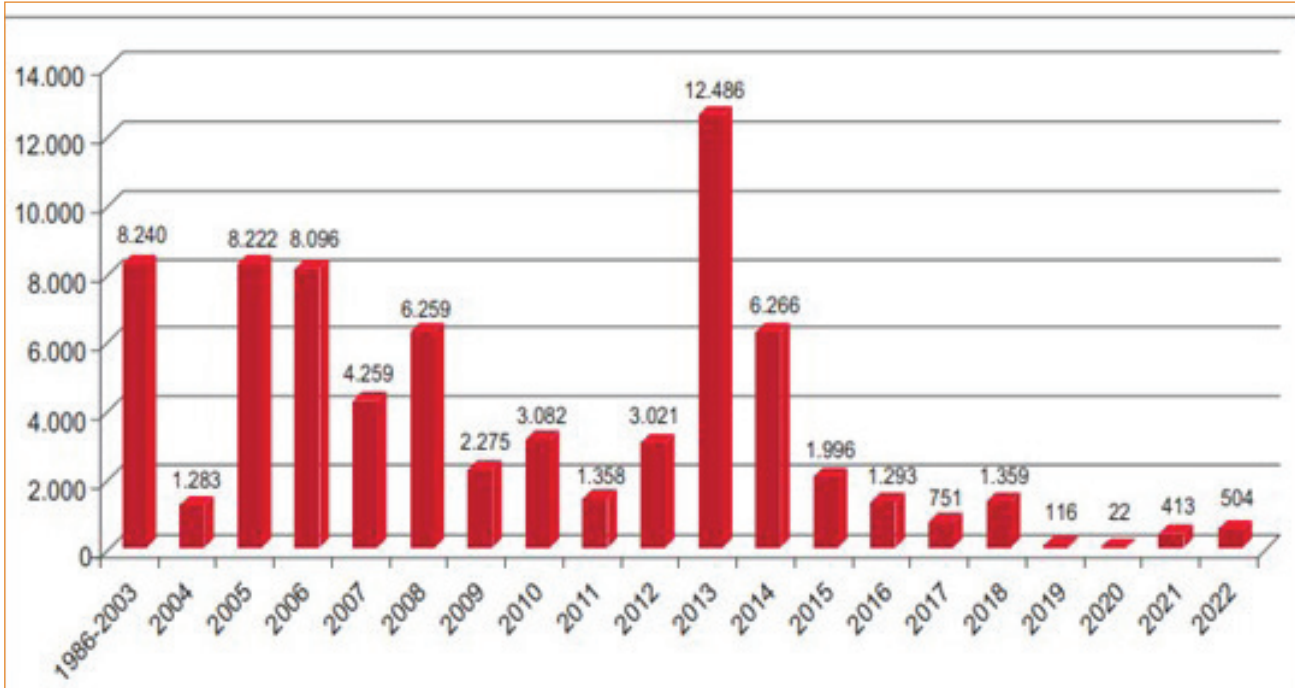
Kamu kurumlarının özelleştirilmesi ve kamu hizmetlerinin özel sektörün kâr edebileceği piyasa faaliyetleri haline dönüştürülmesi AKP döneminden önce başlamakla birlikte aşağıdaki grafikten de görüleceği üzere bu uygulamalar AKP iktidarı döneminde hız kazanmıştır.

1986-2022 döneminde Özelleştirme İdaresi Başkanlığı (ÖİB) tarafından yapılan özelleştirmelerin toplam tutarı 71,3 milyar ABD doları düzeyinde gerçekleşmiştir. 2004-2022 yılları arasında yapılan özelleştirmelerin tutarı ise

63,061 milyar ABD doları olup, özelleştirme tutarlarının yaklaşık %89'unun AKP dönemine karşılık geldiği anlaşılmaktadır. Söz konusu özelleştirmeler arasında kamuya ait enerji ve sanayi kuruluşları, kamuya ait hisse senetleri ve taşınmazlar bulunmaktadır. Yurttaşların ortak mülkiyeti niteliği taşıyan kamu varlıklarının özel sektöre devri anlamına gelen özelleştirmeler, AKP döneminde ekonomik krizler derinleştikçe kötü yönetilen ve yağmalanan bir ekonomiye kamu varlıklarını satarak gelir sağlama amacına dönüşmüştür.

2.1 Türkiye Varlık Fonu ve Enerji Şirketleri

Yukarıdaki grafikten son yıllarda hızla düştüğü görülen özelleştirme tutarları artık ÖİB vasıtasıyla satılacak kamu varlıklarının iyice azaldığının işareti olarak kabul edilebilir. Ancak, enerji sektörünün en önemli kuruluşlarından TPAO ve BOTAŞ'ın, 2016 yılında 6741 sayılı kanunla ile kurulan Türkiye Varlık Fonu'na (TVF) devredildiği de göz önünde bulundurulmalıdır. Fonun kendi sitesindeki bilgilere göre portföyünde 29 şirket, 2 lisans ve çeşitli taşınmazlar bulunan Varlık Fonu'nun özelleştirme ve satışları daha da kolaylaştırabilecek bir yapılanma olduğu söylenebilir. Nitekim, Varlık Fonu bünyesinde bulunan Borsa İstanbul'un TVF'deki hisselerinin %10'u herhangi bir kanuna gerek duyulmadan Katar Yatırım Otoritesine satılmıştır.

Grafik 1. Yıllar İtibarıyla Gerçekleştirilen Özelleştirme Uygulama Tutarları (Milyon ABD doları)

Kaynak: Özelleştirme İdaresi Başkanlığı

Dikkat çekici bir husus da TVF bünyesinde 2020 yılında kurulan TVF Enerji ve TVF Rafineri ve Petrokimya Sanayi Ticaret A.Ş., şirketleridir.

TVF Enerji'nin faaliyet alanı ile ilgili olarak, "Yerli kaynaklardan elektrik üretecek santrallerin önümüzdeki dönemde ülkemiz ekonomisine kazandırılması ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır." ifadesi yer almaktadır.

TVF Rafineri ve Petrokimya Sanayi Ticaret AŞ'nin faaliyet alanı konusunda ise, "Planlanan 10 milyar dolarlık rafineri ve petrokimya kompleksi ile Ceyhan'ın uluslararası enerji merkezi olması hedefi desteklenecek, petrokimya ürünlerini hammadde olarak kullanacak sektörlerimizde dışa bağımlılık kalıcı olarak azaltılacaktır." denmektedir.

Bu ifadeler kaçınılmaz olarak AKP iktidarının geçmiş tasarruflarını akla getirmektedir:

- Özel sektöre alan açmak amacıyla, kamuya ait elektrik üretim kuruluşu olan Elektrik Üretim AŞ'nin yatırım faaliyetinden uzaklaşması ve elektrik üretimindeki payının azalması büyük ölçüde AKP döneminde gerçekleşmiştir.
- Yıllar önce, TMMOB ve bağlı Odaları ile içinde yer aldıkları Özelleştirme Karşıtı Platform gibi yapılar karşı çıkarken, kamuya ait rafinasyon ve petrokimya entegrasyonunu bozarak liman, arazi vb. yan tesisleri dahil özel şirketlere satan, bu şekilde petrol arama-üretim, taşıma, rafinasyon ve dağıtım zincirini kopararak ülkenin var olan kamu kaynaklarının etkin kullanılmasını engelleyen AKP iktidarındır.

Türkiye'nin plastik sanayisinin ithalat rakamlarının, büyük kapasiteli yeni petrokimya tesislerine ihtiyaç olduğunu gösterdiğine işaret edilerek, PETKİM'in satılması yerine yeni yatırımlarla modernizasyonunun yapılması önerilirken ve özel sektörün ayrıca kendisine ait petrokimya tesisi yatırımı yapabileceği vurgulanırken AKP iktidarı bu uyarıları dikkate almayıp kuruluşun satışını yapmıştır.

AKP iktidarının bu kadar yıl sonra kendi yaptıklarını inkâr edercesine silbaştan yeni girişimlerde bulunması ülke yönetimi açısından anlaşılabilir ve kabul edilebilir değildir.

AKP iktidarı döneminde ülkemizin en önemli, en kârlı

enerji-sanayi kuruluşları satılarak ya da kamu tarafından yürütülen faaliyetler özel sektöre devredilerek kamunun iktisadi kontrolünden çıkarılmıştır. Ülkenin kamuya ait en önemli enerji-sanayi varlıklarını elden çıkararak ülkede kamu öncülüğünde yan sanayi dallarının gelişmesini, teknolojik atılımların gerçekleşmesini sağlayabilecek olanakları heba eden AKP iktidarının bugün "yerli ve milli sanayi" den söz eder hale gelmesi inandırıcılıktan fazlasıyla uzaktır.

2.2 TÜPRAŞ'ın Özelleştirilmesi

AKP dönemindeki en önemli özelleştirmelerden biri yukarıda da belirtildiği gibi, Türkiye'nin en büyük enerji kuruluşlarından biri olan TÜPRAŞ'ın özelleştirilmesidir. 1961 yılında % 51 hissesi TPAO'ya ait olmak üzere kurulan İPRAŞ önce Türkiye Petrol Kurumuna bağlanmış, daha sonra hukuki varlığı 1983 yılında sonlandırılarak tüm varlıkları TÜPRAŞ'a devredilmiştir. 08.06.1984 tarih ve 233 Sayılı KHK ile TÜPRAŞ tekrar TPAO'ya bağlanmıştır. Böylece TÜPRAŞ, Batman, İzmit, İzmir ve Kırıkkale Rafinerileri olmak üzere dört rafineriyi bünyesinde toplayan bir kamu şirketi haline gelmiştir. Aynı zamanda Türkiye'nin en büyük sanayi kuruluşu olan TÜPRAŞ, 1990 yılında, bugünkü adıyla Özelleştirme İdaresi Başkanlığına (o zamanki adıyla Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığı) bağlanmış ve özelleştirme kapsamına alınmıştır.

13 Ocak 2004'te yapılan ilk özelleştirme ihalesini Tatneft-Zorlu grubu 1,3 milyar dolarla kazanmış, ancak Petrol-İş Sendikasının açtığı iptal davası sonucunda ihale iptal edilmiştir. 12 Eylül 2005'te yapılan ikinci ihaleyi 4,14 milyar ABD doları ile Koç-Shell grubu kazanmış, TÜPRAŞ'ın yönetimi 26 Ocak 2006'da bu gruba devredilmiştir. Koç Holding'in 2013 yılında Shell hisselerini tamamen almasıyla şirket %46,78'i halka açık, kalanı Koç grubunun kontrolünde olan bir şirket haline gelmiştir.

Yukarıda da değinildiği gibi, TÜPRAŞ'ın yanı sıra PETKİM ve daha önce özelleştirilen Petrol Ofisi ile birlikte petrol ve petrole dayalı kimya sanayi alanındaki, arama-üretim, taşıma, rafinasyon, petrokimya ve dağıtım zincirinden oluşan dikey entegre yapı ortadan kaldırılmış, kamuya ait kârlı, ülke ekonomisi ve sanayinin geliştirilmesi açısından önemli üretici kuruluşlar özel sektöre devredilmiştir.

TÜPRAŞ'ın yanı sıra, BOTAŞ'ın Bursa ve Eskişehir, Ankara'da EGO'nun kentsel doğalgaz işletmeleri, TPAO'nun petrol

dağıtım şirketi TP çok defa tartışmalı ve bir bölümü soru işaretli süreçlerle özel sektöre devredilmiştir.

2.3 Elektrik Sektöründe Özelleştirmeler ve Piyasa Uygulamaları

1970 yılında kurulan Türkiye Elektrik Kurumu (TEK), Türkiye’de neoliberal politikalar doğrultusundaki uygulamaların başladığı ve özelleştirme hazırlıklarının yapıldığı dönemde elektriğin üretim ile iletiminden sorumlu kamu kuruluşuydu. TEK’in yanı sıra, 1950’li yıllarda kurulan iki imtiyazlı şirket ÇEAŞ (Çukurova Elektrik A.Ş.), Antalya ve havalisinde KEPEZ Elektrik A.Ş ile imtiyaz süresi 1982’de biten Kayseri ve Civarı Elektrik T.A.Ş.; ayrıca şehir içi dağıtım ve şebeke dışı üretimden sorumlu belediyeler sektöründe faaliyet göstermekteydi.

1982 yılında çıkarılan 2705 sayılı kanunla belediyelerin ve elektrik hizmeti için kurulmuş birliklerin elindeki tesisler de TEK bünyesine alınmış; ancak hemen ardından 1984 yılında çıkarılan 3096 sayılı “Türkiye Elektrik Kurumu Dışındaki Kuruluşların Elektrik Üretimi, İletimi, Dağıtım ve Ticareti ile Görevlendirilmesi Hakkında Kanun” ile elektrik hizmetlerinin özel sektör tarafından yapılmasının önü açılmıştır.

Hukuksal, yasal, ekonomik açıdan sorunlu İşletme Hakkı Devri, Yap-İşlet-Devret, Yap-İşlet gibi uygulamaların sürdüğü bu dönemin sonrasında AB ile uyum sürecinin de etkisiyle 20 Şubat 2001 tarih ve 4628 sayılı yasayla Elektrik Piyasası Yasası ile Elektrik Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) ve Kurulu oluşturulmuştur. Bu gelişmenin paralelinde TEAŞ (Türkiye Elektrik İletim A.Ş.) iletim, üretim ve ticaret faaliyetlerinin birbirinden ayrıştırılması ile Türkiye Elektrik İletim A.Ş. (TEİAŞ), Elektrik Üretim A.Ş. (EÜAŞ) ve Türkiye Elektrik Ticaret Taahhüt A.Ş. (TETAŞ) olarak üç farklı İktisadi Devlet Teşekkülü halinde yeniden yapılandırılmıştır.

Günümüzde, kamuya ait EÜAŞ, TEİAŞ ve TEDAŞ (Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş.); piyasa düzenlemeleri kapsamında EPDK, EPIAŞ ile 21 Dağıtım şirketi ve yüzlerce serbest üretim şirketinden oluşan bir yapı vardır.

Son yirmi iki yıllık süre içerisinde, kamu mülkiyetinde olan elektrik üretim tesisleri çok büyük oranda, dağıtım tesisleri ise tamamen özel sektöre devredilmiştir. İletim sisteminin de özelleştirilmesi için karar alınmış fakat

daha sonra bu kararın uygulanması iki yıl ertelenmiştir.

Piyasa uygulamaları elektrik sistemine ne kadar uygun?

Elektrik büyük kapasitede depolanamadığı için arz kapasitesi ve tüketim talebi arasında denge olması gerekmektedir. Yetersiz kapasite, yatırımların zamanında yapılmaması arz güvenliğini riske sokarken, fazla kapasite de atıl yatırım anlamına gelmektedir. Yatırımda finansman, özellikle dış finansman ihtiyacı olan bir ülkede atıl yatırım mali kaynakların israf edilmesi anlamına gelmektedir. Arz-talep dengesinin sağlanamaması geçmişte de yaşanmış olup, piyasa uygulamasına geçmeden önce üzerinde durulan önemli konulardan biridir.

Elektrik sektöründe piyasa kendi kendine işlememekte, piyasa kimi düzenlemelerle tasarlanmaktadır. Yetersiz bilgilendirme, piyasa gücünün belli ellerde toplanması, üretimde verimsizlik, eşitsizlik, yatırımcının rasyonel olmayan kararlar vermesi piyasanın hataları (market failures) olarak kabul edilmektedir.

Yetersiz ve doğru olmayan bilgilere dayalı olarak verilen kararlarla yapılan ve uzun vadede kârlı olmayan yatırımlar sonucunda firmalar ödeme güclüğü ile karşı karşıya kalabilmekte, batık maliyetleri kurtarmak üzere fiyatların arttırılması için baskı yapmaktadır. Bu kurtarma operasyonlarının açık, kamuoyu tarafından bilinen operasyonlar olması gerekmemektedir. Çeşitli mekanizmalarla riskin kamu tarafından paylaşıldığı süreçler işletilmekte, dolayısıyla yanlış, gereksiz yatırımların maliyetleri vergi verenlere yüklenmektedir. Bir başka ifadeyle, neoliberal uygulamalar sonucunda elektrik sektöründe kamu sübvansiyonu ile özel sektörün kâr etmesi sistemine geçilmiş, riskler ve maliyetler toplumsallaştırılırken kârlar ve güç özelleştirilmiştir.

Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, diğer düzenleme kurumları gibi neoliberal politikaların piyasacı anlayışının bir ürünüdür. AKP iktidarı, siyasal otoriteden “bağımsız işleyeceği” varsayılan EPDK türü düzenleme kurumlarından elini çekmemiştir. Piyasa işleyişi şeklinde sunulan sistem, bir tasarım olup, gelişmelere göre siyasal otorite kendi çıkarları doğrultusunda işleyişe müdahale etmektedir.

Sonuç olarak, EPDK iktidarın tercih ve talimatlarını yerine

getiren, elektrik tarifelerini iktidarın talimatları doğrultusunda hazırlayan bir yapıdır. Nitekim elektrik fiyatlarının AKP döneminde seçimler- referandumlar öncesinde basılarak düşürüldüğü açıkça bilinmektedir.

Piyasa uygulamaları sonucunda elektrik sisteminin planlama, eşgüdüm, yapılan yatırımların etkinliği ve/veya gerekli yatırımların zamanında yapılması açısından iyi yönetildiğini söylemek mümkün değildir.

En çarpıcı örneklerden biri 2 Temmuz 2006'da yaşanmıştır. Bursa Sanayi Trafo Merkezinde ayırıcıda arıza olduğu belirlenmiş ve Bursa-Soma iletim hattının devreden çıkarılması gerekmiştir. Bu işlemin yapılabilmesi için Ege Bölgesindeki bazı doğalgaz santrallerinden üretimlerini artırmaları istenmiş ama bu yapılmamıştır. Gecikme sonucunda Bursa-Soma hattı arızadan açmış ve Ege Bölgesinde 13 il komple karanlığa bürünmüştür.

Bu olaydan sonra yine Bursa'da, Bursa Doğalgaz Santralinde yaşanan arıza sonucu İstanbul dahil tüm Marmara Bölgesinde saatlerce süren kesintiler olmuştur.

Enterkonnekte sistemde hemen hemen her yıl çok büyük arızalar yaşanmaktadır. Bu kadar fazla kurulu güç, bu kadar fazla kapasiteye rağmen ve son 5 yıldan beri tüketimde artış olmamasına karşın böyle büyük sistem arızalarının açıklaması yoktur. Bunun tek açıklaması sistemin işletilemez duruma getirilmesidir.

31 Mart 2015'te Türkiye enterkonnekte sistemi tamamen çökmüş ve tam bir gün boyunca ülke karanlığa gömülmüştür.

İki yıl önce yaz aylarında bunca yüksek kurulu güce karşın tüketim karşılanamamış ve "kesinti gezdirme" mantığıyla 2'şer saatlik süreyle organize sanayi bölgelerine 5.000 MW'lık kesintiler uygulanmıştır. 5 Nisan 2003 tarihinde İstanbul'un Avrupa yakasında TEİAŞ'ın 9 tane trafo merkezinde bara voltajı sıfır olmuş ve yaklaşık 1500 MW kesinti saatlerce devam etmiştir.

Dağıtım şirketlerinin durumu daha da kötüdür; çok şiddetli olmayan hava koşullarında bile şehirler karanlığa gömülebilmektedir. Önceki kış aylarında Isparta şehrine bir hafta boyunca elektrik verilememiştir.

Son 20 yıllık sürede Türkiye elektrik sistemi çok ağır tahribatlar almıştır. Bu tahribatlar sonucunda;

- tüm halkın malı, yılların birikimi sonucu kurulmuş olan çok büyük tesisler yağmalanırçasına satılmıştır
- arz-talep dengesi gözetilmeden ülke elektrik üretim kapasitesi gereksiz yere ve planlamadan uzak olarak büyümüştür.
- yurttaşların kullandığı elektriğin fiyatı alım gücünün çok üstüne çıkmış, pahalı elektrik nedeniyle hayat pahalılığı artmış, enerji yoksulluğu ve yoksunluğu büyümüştür.
- fosil yakıtlara bağımlılık azalmadığı gibi, elektrik üretiminde birincil kaynak açısından (doğalgaz ve ithal kömür) dışa bağımlılık artmıştır.
- ithal kömür santralleri uygulamaları genişletilerek enerjide dış bağımlılık arttırılmıştır. Özellikle ithal kömürlü santraller belli yerlerde yoğunlaştırılarak geri dönülmez biçimde çevre katliamlarına yol açılmıştır.
- küçük HES uygulamaları havza planlaması yerine hiçbir planlamaya tabii olmadan yapılmış ve özellikle tüm Karadeniz Bölgesinde çevre katliamları yaşanmış, doğanın dengesi altüst edilmiştir. YEKDEM'den (Yenilenebilir Enerji Kaynakları Destekleme Mekanizması) yararlanmak amacıyla kurulan HES'lerin büyük çoğunluğu abartılı kurulu güçte yapılmakla hem kaynak israfına yol açmış hem dereleri kurutmuş hem de planlanan proje üretimlerinin % 30 nu bile üretemez noktaya gelmişlerdir.
- özel sektöre satılan kömür santrallerinin baca gazı arıtma tesislerinin olmamasına göz yumulmuş, defalarca süre uzatımları verilmiş olmasına karşın onlarca yıldan beri bu santrallerin çevre ve insan sağlığını hiçe sayarak çalışmaları âdeti teşvik edilmiştir. Üstelik bu santrallara bir de kapasite bedeli olarak her yıl milyarlarca TL kaynak aktarılmıştır.
- elektrik enerji sektörü çalışanlarının örgütlülüğü neredeyse tamamen ortadan kaldırılmıştır. Elektrik enerjisi sektöründe TEK döneminde sendikalı işçi olarak çalışan sayısı 130-140 binlerdeyken bugün 10 binlere gerilemiştir.

Raporun devamına <https://www.tmmob.org.tr/icerik/akp-iktidarinin-enerji-karnesi-enerjide-son-20-yil-raporu-yayimlandi-adresinden-ulasabilirsiniz>. ◀